

17 | Az erdei iskolák a környezeti nevelés helyszínei

LESKÓ GABRIELLA

ÖSSZEFOGLALÁS

Miért pont az erdei iskolák? Azért, mivel ennél alkalmasabb tanulásszervezési módot el sem tudok képzelni, ahol a tanulók megcsodálhatják a természet szépségét, elámulhatnak a színek, formák és illatok sokszínűségén. Felfedezhetik az élő és élettelen elemek közötti bonyolult kapcsolatokat, megtanulhatják szeretni és tisztelni azt, amit a jövő nemzedékeként meg kell óvniuk a pusztulástól. A hallgatóinknak az erdei iskola tantárgy során megtanítjuk, hogy a környezettan területén szerzett komplex ismereteiket hogyan adhatják át a másoknak. Hiszen hiába jó szakember valaki a környezettan területén, ha nincsenek meg a megfelelő ismeretei ennek átadásához.

1. AZ ERDEI ISKOLA GYÖKEREI

A mai erdei iskolák elődjének tekintjük az 1900-as évek elején alapított reformpedagógiai irányzatok nyomán létrehozott, a tantermi egyhangúságtól elrugaszkodott kezdeményezéseket, valamint az iskolaszanatóriumokat és szabadlevegős iskolákat (kerti iskola, erdei iskola, stb.), amelyek beteg gyerekek, illetve különböző megbetegedésektől veszélyeztetettek számára jöttek létre (HORTOBÁGYI K., 1995). Az első erdei iskolának a Berlin melletti Charlottenburghoz tartozó grünewaldi erdőben 1904-ben létrehozott iskolát tartjuk, amelynek példájára alakultak Európa szerte, így hazánkban is erdei iskolák, sőt az USA-ban is ezt az iskolát vették alapul. Ezek az iskolák a természetben, szabadlevegőn való tartózkodásnak az egészségre gyakorolt pozitív hatásait tartották szem előtt, azonban nem kellett sok időnek eltelnie ahhoz, hogy felmerüljön az igény a hagyományos iskolától eltérő helyszín adta lehetőségek kihasználására, a természet megismerésére. Az új ismeretek elsajátításához a pedagógusoknak új módszerekre volt szükségük a terepen való oktatáshoz (LEHOCZKY J., 1999).

A háborúk és a politikai változások több évtizedre visszavetették az erdei iskolák fejlődését, de a természetkárosítás olyan méreteket öltött, amely sürgős beavatkozást és megelőzést kívánt. Ezen felismerés nyomán jöttek létre előbb természetmegismerő, természetvédő

szakkörök, táborok, majd az 1980-as években a környezetvédelmi mozgalmak erősödtek meg, amelyekben környezetvédelmi, majd ennek továbbgondolása nyomán környezeti nevelés folyt. Az 1990-es években óriási lendületet vett ez a szemlélet, létrehozták az Erdei Iskola Egyesületet, megindult a környezeti nevelők képzése, illetve számos erdei iskola alakult ekkor (LEHOCZKY J., 2002). 1996 októberében létrejött az Országos Erdészeti Egyesület Erdészeti Erdei Iskola Szakosztálya. Az általuk szervezett erdei iskolák specifikumai, hogy helyszínnek csak az erdőt fogadják el és a programjukban mindig szerepelnek az erdészeti és erdővédelmi ismeretek, valamint az erdő egészségmegőrző, erkölcsi és esztétikai érzékenységet gazdagító szerepe (KOVÁTS-NÉMETH M., 2010).

Az 1900-as évek utolsó két évtizedében nem csak új erdei iskolák nyitották meg kapuit, hanem már meglévő szállás és táborhelyek is erdei iskolaként kezdték hirdetni magukat, illetve a pedagógusok körében is divattá vált, ezért is volt fontos, hogy pontosan definiálják mit is jelent valójában az erdei iskola, mint tanulósszervezési mód. Többen határozták már meg az erdei iskolát, az alábbiakhoz nagyon hasonlóan, vagy majdnem teljesen megegyezően (HORTOBÁGYI K., 1993) (LEHOCZKY J., 1999), de a végleges definíciót 2001 márciusában a Gödöllőn tartott Erdei Iskola Konferencián fogadták el, amely a Környezetvédelmi Lexikonban (2002) is szerepel, illetve Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetségének honlapján is ezt olvashatjuk, az erdei iskolában töltendő napok számával kiegészítve.

Az erdei iskola fogalmának meghatározása: sajátos, a környezet adottságaira építő nevelési, tanulósszervezési egység. A szorgalmi időben megvalósuló, egybefüggően többnapos (4 éjszaka 5 nap), a szervező oktatási intézmény székhelyétől különböző helyszínű tanulósszervezési mód, amely során a tanulás a tanulók aktív, cselekvő, kölcsönösségen alapuló együttműködésére épül. A tanítás tartalmilag és tantervileg egyaránt szorosan és szervesen kapcsolódik a választott helyszín természeti, ember által létesített és szociokulturális környezetéhez. Kiemelkedő nevelési feladata a környezettel harmonikus, egészséges életvezetési képességek fejlesztése és a közösségi tevékenységhez kötődő szocializáció.

A definíció könnyebb érthetősége végett az alábbiakban értelmezek néhány megfogalmazást.

- Az erdei iskola minden esetben környezetadekvát, azaz a környezethez illeszkedő.
- Az erdei iskolában eltöltött 5 nap szerves részét képezi az iskolai tanévnek, hiszen az erdei iskolára fel kell készíteniük a pedagógusoknak a tanulókat, hogy hatékonyan tudják ott eltölteni az időt; illetve az erdei iskola után fel kell dolgozni az ott tanultakat, az élményeket, hogy minél eredményesebben épüljenek be az ismereteik közé. Ezért az erdei iskolát nem célszerű a tanítási év első vagy utolsó hetére tenni, hiszen akkor vagy a felkészülés vagy a feldolgozás nem lesz teljes értékű.
- Az erdei iskola időtartamát 5 napban (4 éjszaka) határozták meg, azaz egy tanítási hetet tesz ki és csak tanítási napokon bonyolítható le. Így elkerülhető, hogy 2-3 napos osztálykirándulásokat erdei iskolaként aposztrofáljanak. Szerveznek úgynevezett „kijárós” erdei iskolákat, ahol a tanulók az éjszakát nem töltik ott, azonban ezek a definíció szerint nem is tekinthetők erdei iskoláknak, hiszen azok fontos feladata, hogy a gyerekek megéljék a „máshollét” élményét, és ebből következően nagyon fontos szocializációs és individualizációs színterek is.
- A legideálisabb esetben az erdei iskolában egy osztály van jelen, ez megkönnyíti a környezeti nevelők dolgát, hiszen a tanulók – elvileg – hasonló tudásszinten vannak és az ismerkedéssel sem kell időt tölteni. Az osztályközösségre nagyon pozitív hatása van egy ilyen hétnek, hiszen itt olyan élethelyzetekbe kerülnek (1. ábra), amelyek segítségével más oldalukról ismerik meg egymást, mint az iskolai keretek között.
- Az erdei iskola helyszíne nem fontos, hogy messze legyen az iskola helyszínétől, hiszen az is lényeges szempont, hogy a tanulók megismerjék a lakóhelyük értékeit,

problémáit és így fokozottabb felelősséget érezzenek iránta. Azonban ha más tájegységbe visszük a diákokat erdei iskolába, akkor megismerhetik egy másik táj természeti és történeti jellegzetességeit, hagyományait, ezáltal szélesedik a látókörük, fejlődik a rendszerszemléletük és a kritikai gondolkodásuk.

1. ábra: A láp vizének és élőlényeinek vizsgálata (Beregi-síkság)

- Az erdei iskolában kis csoportokban folyik a munka, így még inkább rá vannak utalva a tanulók az együttműködésre, a kommunikációra, ezáltal az osztályközösségben félénk tanulók is könnyebben megnyílnak a társaik előtt, és aktívan részt tudnak venni a munkában, sőt akár irányító szerepben is kipróbálhatják magukat.
- Az erdei iskolában töltött idő alatt találkozhatnak az erdei iskola szolgáltatónál olyan megoldásokkal, amelyek a megújuló energiaforrásokra épülnek (leggyakoribb a napkollektor), láthatják hogyan működik a komposztálás, miként lehet minél több mindent újrahasznosítani a háztartásban. Hazatérve, ezeket a pozitív példákat megvalósíthatják az iskolában vagy a saját otthonukban is.

Az új tanulásszervezési mód új módszereket is kíván a pedagógusoktól. A természetet járva nem lehet csupán tárlatvezető egy környezeti nevelő, hanem bizonyos információátadás mellett olyan helyzeteket kell teremtenie, amelyben a tanulók önállóan fedezik fel a környezetük elemeit, összefüggéseit (2. ábra). A környezeti nevelés élménypedagógia. Különösen igaz ez az erdei iskolára, ahol rengeteg új élmény éri a diákokat. Ezek nem mindig pozitív élmények, hiszen kit ne háborítana föl egy kupac szemét az erdő közepén vagy egy olajfolt a tó felszínén. Ahhoz, hogy megtanítsuk a gyerekeket környezettudatosan gondolkodni, magát a gondolkodás folyamatát kell az ismeretelsajátítás elemeire bontanunk. Először megtaníjtuk

a tanulókat arra, hogyan figyeljenek meg dolgokat, majd rávezetjük őket, hogy ezeket a dolgokat hogyan tudják egymáshoz kapcsolni, meglátni az összefüggéseket közöttük, és ezekből milyen következtetéseket, megoldási lehetőségeket tudnak levonni, amelyeket máshol, más helyzetben is képesek lesznek alkalmazni (LEHOCZKY J., 1999). Ezekre a momentumokra számos játékos feladatot találtak ki, illetve gyűjtöttek össze kiváló szerzők, például VÁSÁRHELYI T. (1994), ADORJÁN R. (1998).

2. ábra: Tájékoztatósi feladat csoportmunkában

A másik lehetséges mód a környezettudatosság fejlesztésére, ha valóságos probléma elé állítjuk a diákokat, erre épülnek a tanítási projektek. A projekt módszer kiemelkedik a környezeti nevelési módszerek sorából. A módszer egyik lényeges feltétele az együttműködés a tanulók között, hiszen csak a közös cél által vezérelve, együttesen képesek megoldást találni. A másik fontos jellemzője, hogy az ismeretekről, az ismeretek megszerzésére helyezi a hangsúlyt, ezáltal fejlesztően hat a problémamegoldásra, kreativitásra. A projektet mindig valamilyen produktum, tárgyi vagy szellemi termék létrehozása zárja, amelyet aztán az osztálytársaiknak, az iskolába visszatérve pedig a többi tanulónak, valamint a szülőknek is bemutathatnak. Az erdei iskola maga is lehet egy projekt, bár az itt zajló tevékenységek rendszerének középpontjában nem egyetlen probléma áll, hanem az adott helyszín, az adott környezet adta lehetőségek. Az erdei iskolában komplexebb projektek valósíthatók meg, mint az iskola keretei között, hiszen az erdei iskola egész környezete a projekt tárgyát adhatja (HORTOBÁGYI K., 1995). Álljon itt példaként egy táblázat (1. táblázat), amely az erdei iskolai és tantermi oktatást hasonlítja össze.

2. AZ ERDEI ISKOLA SZOLGÁLTATÓK

Az erdei iskola kifejezésnek hármas jelentése van: nemcsak a sajátos tanulásszervezési módot értjük alatta, hanem azt a szolgáltatót is, aki az adott helyszínre kidolgozott erdei iskola programmal rendelkezik és azt lebonyolítani is képes, illetve magát a terepi létesítményt, egy bázishelyet, ahol az erdei iskola programja megvalósítható.

1. táblázat: Az erdei iskolai és tantermi tanulás összehasonlítása Lehoczky J. nyomán (Schróth Á., 2004)

Erdei iskolai tanulás	Tantermi tanulás
Az ismeretek elsajátítását döntően a helyszín adta lehetőségek és a tanulók érdeklődése határozza meg.	Az ismeretek elsajátítását döntően a fogalmak, a tananyag egymásra épülésének sorrendje határozza meg.
A tanulók komplexen és integráltan találkoznak az új ismeretekkel.	Az ismeretek tantárgyakhoz, tudomány területekhez kötötten jutnak el a tanulókhoz.
Az ismeretszerzés holisztikus.	Az ismeretszerzés elemző, analitikus.
A tanulási helyzetek a divergens gondolkodást fejlesztik.	A tantárgyak inkább a konvergens gondolkodást fejlesztik.
Gyakran nem szükséges segéd-eszköz a megismeréshez.	A tanulás tankönyvhöz, taneszközhöz kapcsolódik.
A legfontosabb a megismerés élményében való részvétel.	A legfontosabb a megtanult tananyag.
Csoportban történő tanulás jellemzi.	A tanulás legtöbbször individuális tevékenység.
A közösségi tevékenységek, a tanulási helyzetek, és a szabadidő nem válik el élesen.	A tanulás és a szabadidő térben és időben is elválik.

A Környezetvédelmi és Vízügy Minisztérium és az Oktatási Minisztérium által létrehozott Környezeti Nevelési és Kommunikációs Programiroda 2000 júniusában elindította az Országos Erdei Iskola Programot, amelynek célja egy feltételrendszer megteremtése volt, amely biztosítja, hogy az általános iskolás gyerekek, tanulmányaik során legalább egyszer eljussanak erdei iskolába és minél több pedagógus rendelkezzen környezeti nevelési kompetenciákkal. Ennek eredményeként 2002-ben elindították az Erdei Iskola Programot, a Program 2008-ig tartott volna, azonban 2006-ban forráshiány miatt félbeszakadt.

Az Erdei Iskola Program egyik jelmondata volt az erdei iskola az, „ahol összerakható a világ”, hiszen ez tanulásszervezési egység, olyan inter-, és multidiszciplináris módja a tudományterületek rendszerben láttatásának (3. ábra), ahol a tanulók az iskolákban tantárgyakra tagolt tudományterületekkel komplexen találkozhatnak.

3. ábra: Összefüggés keresése: hogyan kerül egy hegyvidéki faj a Beregi-síkra?

3. AZ ERDEI ISKOLÁK MINŐSÍTÉSE

Az Erdei Iskola Program céljai közé tartozott egy központilag meghatározott minőségbiztosítási rendszer. A Környezeti Nevelési és Kommunikációs Programiroda ki is dolgozta ezt a rendszert, azonban a 2005-ös megszűnése után egy másik szervezetnek kellett átvennie a minősítés koordinálását. A Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetsége (KOKOSZ) vállalta magára ezt a nem kis feladatot és jelenleg is ők a felelősek ezért.

Az Erdei Iskola Program logóján egy harkály szerepelt (4. ábra), amely átöröklődött a minősítési rendszerbe és ennek a logónak a birtoklása jelenti egy erdei iskola minősített voltát. A minősítés célja, hogy a szolgáltatást igénybevevő iskolák számára garantált legyen a minőség. A minősített erdei iskolák számára külön pályázati lehetőségeket biztosítanak, illetve a minősítés során kijelölésre kerül az önfejlesztés iránya is (KOKOSZ).

4. ábra: A minősített erdei iskolák logója

A minősítési folyamat elindításához egy pályázatot kell benyújtania az erdei iskola szolgáltatónak a KOKOSZ-hoz. Csak olyan szolgáltató pályázhat, aki az elmúlt 2 évben a minősítettni kívánt modult legalább évenként 4 alkalommal megvalósította. Rendkívül pontosan meghatározott követelményei vannak a minősítés feltételének. Törvényi keretekbe foglalták azt is, hogy az erdei iskola program, egy nagyobb pedagógiai cél érdekében egymáshoz rendelt modulok kapcsolódó egysége, időtartama a Köznevelésről szóló 1993. évi LXXIX. tv. 53.§-ban foglaltak alapján: alsó tagozatban minimum 16, maximum 19 tanóra, felső tagozatban minimum 32, maximum 38 tanóra. A szolgáltató nem magát az erdei iskolát, hanem annak egy-egy modulját tudja minősíttetni, ennek ellenére nem csak a modult (egy pedagógiai cél elérése érdekében tervezett integrált tevékenységek kapcsolódó egysége, óraszama minimum 4 tanítási óra) kell részletesen leírnia, hanem az erdei iskola minden jellemzőjét az infrastrukturális feltételektől az alkalmazottakig. Jelenleg hazánkban 56 minősített erdei iskola található (2014. áprilisi adat), de folyamatban van számos intézmény minősítése, így hamarosan számuk 100 körülire várható. 2009-ben a KOKOSZ által kidolgozásra került az erdei óvodák minősítési rendszere is, így hazánkban van már 5 minősített erdei óvoda is.

4. AZ ERDEI ISKOLA TANTÁRGY OKTATÁSA AZ ESZTERHÁZY KÁROLY FŐISKOLÁN

Az Oktatási Minisztérium 54.022/1992.XIII. számú határozatával megalapította a környezetvédelem tanári szakot, így főiskolánkon 1992 szeptemberében elindult a Környezettudományi Tanszéken a környezetvédelem szakos tanárok képzése nappali és levelező tagozaton. A szak, eleinte csak biológia szakpárral közösen volt végezhető a főiskolákon, majd 2001-től lehetett fizika, kémia vagy földrajz szakpárt választani hozzá. 2007 szeptemberétől BSc képzésben környezettan szakos hallgatók képzését kezdtük meg, természetkutató és hulladékgazdálkodás szakiránnyal.

Az Erdei iskola tantárgy a kezdetektől (1992-től) a kötelező tantárgyak között szerepel heti 2 óra gyakorlat formájában, ahol a hallgatók az erdei iskola fogalmával; a környezeti nevelésben betöltött szerepével és módszertani sajátosságaival; valamint az erdei iskola minősítési rendszerével ismerkedhettek meg. A tanóra keretében látogatást tettünk egy erdei iskolában, illetve kötelező nyári gyakorlatként részt kellett venniük legalább tíz napig egy erdei iskolában vagy egy természet- és környezetvédelmi témájú táborban.

A BSc képzésben a természetkutató szakirányos hallgatóknak szerepel a kötelező tantárgyaik között az erdei iskola. Ők két féléven keresztül (Erdi iskola I. és Erdi iskola II.) heti 2 előadáson és 2 gyakorlaton vesznek részt.

Az előadások tartalmi összefoglalása

- Az erdei iskola története. Az erdei iskola fogalma. Az erdei iskoláknak a környezeti/fenntarthatóságra nevelésben betöltött szerepük. Az erdei iskolában alkalmazott speciális tanulásszervezési módszerek. Környezeti nevelés és fenntartható fejlődés viszonya.
- Az erdei iskolák működési feltételei, minősítési rendszerük. Az eddigi oktatáspolitikai törekvések az erdei iskolák kihasználtságának növelésére. Erdi Iskola Program 2002-2008.
- Oktatási segédanyagok ismerete (környezeti oktatáscsomagok). Egyszerűen kivitelezhető terepi vizsgálati módszerek gyakorlati alkalmazása. Erdi iskola modul vagy program összeállítása – a gondolattól a megvalósításig.

- A környezeti nevelő feladatának ismerete. A szabadtéri (természetbeli) oktatónevelő munka eszköztára (tanösvények, szabadtéri múzeumok, terepi bemutatóhelyek). Az erdei iskola terepi létesítményei, infrastrukturális háttere eszközigénye.
- Kitekintés külföldi erdei iskolákba. Az erdei iskolák jelenlegi helyzete Magyarországon. Erdei iskolával kapcsolatos civil szervezetek. Pályázati lehetőségek. Elhivatottság, megélhetési lehetőség, foglalkozás.

Erdei iskola I. gyakorlat

A félév során különböző, erdei iskolában jól alkalmazható módszerek, játékos feladatok tanulása történik 2 gyakorlat alkalmával, valamint látogatást teszünk két vagy három erdei iskolában (az időjárás és a félévi programok függvényében). Ezáltal a hallgatók képessé válnak egy 5 napos erdei iskola program összeállítására, amelyet Power Point bemutató formájában kell prezentálniuk a gyakorlat keretében. Ezekből a kiselőadásokból sokat tanulhatnak, olyan ötleteket kaphatnak egymástól, amelyeket a későbbiekben is jól alkalmazhatnak.

Az erdei iskola látogatások célja, hogy a hallgatók betekintést kapjanak különböző intézmények, szervezetek által üzemeltetett erdei iskolákba. Látogatást teszünk egy nemzeti park által működtetett (Bükk Nemzeti Park – Felsőtárkány), egy erdőgazdálkodás által működtetett (Egererdő Zrt. – Szilvásvár) és egy magánvállalkozó által üzemeltetett (Jurtabor – Novaj) erdei iskolába. A felsőtárkányi és a szilvásvári minősített erdei iskola, a novaji pedig készül a minősítésre. Ezekben a terepgyakorlatokon a hallgatók képet kaphatnak egy erdei iskola felépítéséről, az erdei iskola szolgáltató feladatairól/lehetőségeiről, illetve Szilvásváron „gyerekként” vehetnek részt, ahol egy modult csinálnak végig a környezeti nevelő vezetésével, aki az ismeretátadás és a játékos feladatok mellett a helyszín adta lehetőségekre hívja fel a hallgatók figyelmét. Az évek során bebizonyosodott, hogy a kipróbált feladatok, módszerek épülnek be a hallgatóink gyakorlatába. Ezekbe az erdei iskolákba járunk évek óta, így az ottani szakemberek jól felkészülve várják a csoportjainkat.

Erdei iskola II. gyakorlat

Ebben a félévben csoportokban dolgoznak a hallgatók. Az előző félévben tanultak és a terepi tapasztalataik során képessé válnak arra, hogy ne csak megtervezzenek, hanem le is bonyolítsanak egy modult. Az évek során bebizonyosodott, hogy a már előzetesen kipróbált játékos feladatokat alkalmazzák legszívesebben a hallgatók a moduljaik felépítése során, ezért fontos, hogy azt szervezésben és a lebonyolításban is kipróbálhassák. Ez a gyakorlat harmadév első félévére esik, így már rendelkeznek olyan szakmai tudással, amit megfelelő gyakorlatokkal át tudnak adni másoknak. Minden csoport kidolgoz egy 4 órás modult, amelyet közösen valósítanak meg (a csoportok 4-5 fősek a hallgatók számától függően). A felkészülés folyamatos konzultáció mellett folyik. A modulok helyszínéül Egerhez közeli területeket választunk (Nagy-Eged, Berva-völgy, Szarvaskő, Felsőtárkány), ahova a hallgatók könnyen ki tudnak jutni többször is a felkészülés során. A modulok megvalósításakor a csoporttársaik az „erdei iskolázó tanulók,” és nekik is kell véleményt alkotniuk a modul felépítéséről és a csoporttársaik felkészültségéről.

Módszerek az Erdei iskola tantárgy keretében

- Aktív részvétel az erdei iskola látogatásokon.
- A szolgáltató munkájának és módszereinek megfigyelése.
- Speciális tanulásszervezési módszerek gyakorlása.
- Modul tervezés és megvalósítás projekt munka keretében.

Kapcsolódó kompetenciák

- Komplex látásmód.
- A problémák integrált és interdiszciplináris szemléletű átlátása, és a gondolkodásmód átadása.
- A jövő iránt való elkötelezett magatartás, és a fenntartható fejlődés iránti felelősség.
- A nemzedékek közötti és nemzedékeken belüli szolidaritás és felelősség meglátása.

5. EREDMÉNYEK

A hallgatók a tanegységek teljesítése után, képessé válnak önálló erdei iskola modulok, illetve 5 napos program összeállítására és annak lebonyolítására. A gyakorlatok során kipróbálhatnak különböző játékos és ismeretbővítő feladatokat, amelyeket a későbbiekben hasznosíthatnak. Az előadások és az erdei iskola látogatások által képet kapnak a magyarországi erdei iskolák felépítéséről, helyzetéről és működéséről, így későbbi szolgáltatóként is részt vállalhatnak a környezeti nevelésben. Eddig 411 hallgatónk végezte el ezt a kurzust. A 2. táblázatban láthatjuk, hogy hány környezetvédelem tanár szakos és hány környezettan szakos (természetkutató) hallgató végezte el ezt a tanegységet az egyes években (A környezeti képzés első évtizede az egri főiskolán 2002).

2. táblázat: Az Erdei iskola tantárgyat végzett hallgatóink száma évekre és képzési formákra bontva

Év	Környezetvédelem tanár	Környezettan BSc természetkutató szakirány
1996	35	-
1997	29	-
1998	45	-
1999	24	-
2000	23	-
2001	9	-
2002	14	-
2003	8	-
2004	20	-
2005	14	-
2006	15	-
2007	12	-
2008	19	-
2009	16	24
2010	-	29
2011	-	32
2012	-	21
2013	-	22
Összesen	283 fő	128 fő

6. KITEKINTÉS

Az erdei iskola történetét és jelenlegi helyzetét tekintve kijelenthetjük, hogy hosszú utat tett meg, amíg az egészségmegőrzést biztosító intézményből a környezeti nevelés egyik legfőbb színterévé vált. Az eredmény egy olyan oktatási-nevelési tér, amely a jövő generációinak segít megélni a természet szeretetét, a felfedezés örömét, a felelősségünk nagyságát. Az erdei iskola megtanít a rendszerszemléletre, az élő és élettelen dolgok tiszteletére, az egymás iránti toleranciára és elfogadásra, a kulturális javak megőrzésére, a környezettudatos életre. A tanulmányban az e feladatokkal kapcsolatos, saját tapasztalatainkat is bemutattuk.

A leírtak alapján látható, hogy Magyarországon nagyon jól kiépült erdei iskola hálózat és minősítési rendszer van, azonban a pályázati források beszűkülése miatt ezek igénybevételét egyre kevesebb iskola engedheti meg magának. Fontos lenne ezért olyan központi alap létrehozására, ahonnan anyagi támogatást igényelhetnek az iskolák, az erdei iskolázó osztályok.

Hasonlóan jól kiépült rendszer figyelhető meg Németországban és Angliában is, ezért érdemes lenne ezekkel az országokkal cserekapcsolatokat építeni, így elérhetővé válna a multikulturális perspektívák meglátása az erdei iskolában résztvevő tanulók számára és nyelvtanulás szempontjából is nagyon hasznos lenne.

Számos mű született már, amely az erdei iskolák hatékonyságát dicséri, azonban kevés olyan van közöttük, amely konkrét vizsgálatokat és eredményeket tárna elénk, ezért fontos lenne ezeknek az állításoknak a tudományos alátámasztása is.

IRODALOM

1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról 53. § (1) és (2)

A Környezeti képzés első évtizede az egeri főiskolán (2002), Eszterházy Károly Főiskola, Környezettudományi Tanszék, Eger.

ADORJÁN R. (1998): *Magonc*. Mecseki Erdészeti Rt. Pécs.

BÚZÁS L. (1985): *A reformpedagógia kialakulása*. Pedagógiai Szemle, 1985/11. sz.

GERLITS S. (1913): *Az erdei iskola*. A Gyermek. 321. o.

HORTOBÁGYI K. (1991): *Projekt kézikönyv. Altern füzetek 1. Iskolafejlesztési Alapítvány*, Budapest

HORTOBÁGYI K. (1993): *Ahol a fáktól jobban látni az erdőt. Altern füzetek 6.*, Erdei Iskola Egyesület

HORTOBÁGYI K. (1995): *Környezeti nevelés az erdei iskolában. Réce-füzetek 4.*, Alapítvány a Magyarországi Környezeti Nevelésért, Budapest.

LEHOCZKY J. (2002): *A környezeti nevelés céljainak, módszereinek alakulása* In: Kosztolányi I. (szerk.): *Az erdei iskola hasznos könyve*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

KOVÁTS–NÉMETH M. (2010): *Az erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig*. Comenius Kft., Pécs.

Környezet, és Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetsége (KOKOSZ)–www.kokosz.hu

LÁNG I. (2002, szerk.): *Környezet- és Természetvédelmi Lexikon*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

LEHOCZKY J. (1999): *Iskola a természetben avagy A környezeti nevelés gyakorlata*. Raabe Klett Könyvkiadó Kft., Budapest.

NÁDAI B., VÁSÁRHELYI T. (2010): *Iskolán kívüli nevelés*. In: Vásárhelyi J. (szerk.) *Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia*, kézirat http://mkne.hu/NKNS_uj/layout/NKNS_layout.pdf

SCHRÓTH Á. (2004, szerk.): *Környezeti nevelés a középiskolában*. Trefort Kiadó, Budapest.

VÁSÁRHELYI T. (1994): *Szitakötészet*. Független Ökológiai Központ, Budapest.

WESZELY Ö. (1932) *Pedagógia*. 58–61. o., 91–96. o.